

بررسی آسیب های اجتماعی، فرهنگی و تربیتی فراروی خانواده

نریمانی شهلا^{۱۰۲}

چکیده

خانواده به عنوان اولین کانونی که فرد در آن قرار می گیرد دارای اهمیت شایان توجهی است. اولین تأثیرات محیطی که فرد دریافت می کند از محیط خانواده است و حتی تأثیرپذیری فرد از سایر محیطها می تواند نشأت گرفته از همین محیط خانواده باشد. خانواده پایه گذار بخش مهمی از سرنوشت انسان است و در تعیین سبک و خط مشی زندگی آینده، اخلاق، سلامت و عملکرد فرد در آینده نقش بزرگی بر عهده دارد. عواملی چون شخصیت والدین، سلامت روانی و جسمانی آنها، شیوه های تربیتی اعمال شده در داخل خانواده، شغل و تحصیلات والدین به وضعیت اقتصادی و فرهنگی خانواده، محل سکونت خانواده، حجم و جمعیت خانواده، روابط اجتماعی خانواده و بی نهایت متغیر دیگر در خانواده وجود دارند، شخصیت فرزند، سلامت روانی و جسمانی او، آینده شغلی، تحصیلی، اقتصادی، سازگاری اجتماعی و فرهنگی، تشکیل خانواده او و غیره را تحت تأثیر قرار می دهند. خانواده به عنوان کوچک ترین نهاد اجتماعی، آسیب پذیرترین گروه در برابر آسیب های اجتماعی است به طوری که اکثر مشکلات و آسیب ها ابتدا در خانواده ها بروز پیدا می کند و در صورت عدم پیشگیری و برخورد نا صحیح با آنها، به درون جامعه نیز رسوخ می کند و در این شرایط دشوار دیگر نمی توان به راحتی مشکلات و آسیب ها را کنترل کرد. با توجه به شرایط امروز جامعه، افزایش مشکلات، آسیب ها و ناهنجاری ها و تغییرات زندگی نسبت به گذشته و... بنابراین چنانچه بتوانیم پایه های خانواده را محکم و استوار بنا کنیم در این صورت شاهد بروز آسیب ها و ناهنجاری ها در خانواده ها خواهیم بود.

کلمات کلیدی: آسیبهای اجتماعی، آسیبهای فرهنگی، آسیبهای تربیتی، خانواده

مقدمه:

آسیب اجتماعی به هر نوع عمل فردی یا جمعی اطلاق می شود که در چارچوب اصول اخلاقی و قواعد عام عمل جمعی رسمی و غیررسمی جامعه محل فعالیت کنشگران قرار نمی گیرد و در نتیجه با منع قانونی یا قبح اخلاقی و اجتماعی روبه رو می گردد. به همین دلیل، کجروان سعی دارند کجرویهای خود را از دید ناظران قانون، اخلاق عمومی و نظم اجتماعی پنهان کنند زیرا در غیر این صورت با پیگرد قانونی، تکفیر اخلاقی و طرد اجتماعی مواجه می شوند (صدیق سروستانی، رحمت الله).

آسیبهای اجتماعی پدیده هایی واقعی، متغیر، قانونمند و قابل کنترل و پیش گیری اند. کنترل پذیری آسیبهای اجتماعی شناخت علمی آنها را در هر جامعه ای برای پاسخ به پرسشهای نظری و عملی و کاربردی از ایده ها و یافته های علمی تولید شده در برنامه ریزی های کوتاه و بلند مدت برای مقابله صحیح با آسیبهای اجتماعی، درمان یا پیشگیری از گسترش و پیدایش آنها را ضروری و پر اهمیت می سازد.

"آسیب اجتماعی" از جمله واژه هایی است که بسیاری، آن را در مفهومی مترادف با "کجروی" به کار برده اند؛ و تعبیر "آسیب شناسی اجتماعی" هم بر همین اساس، به عنوانی رایج برای مطالعه علمی و اجتماعی این پدیده بدل شده است. اما به نظر برخی محققان انتخاب این واژه برای کجروی، ریشه در "مشابه انگاری" جامعه با جسم انسان دارد و "ناهمسازیهایی" موجود در جامعه را، در تعبیری مشابه با ناهمسازی در کارکردهای اعضای بدن، آسیب نام نهاده است. این ایده همچنین سبب شده است تا به تبع علوم زیستی که در میان آنها "آسیب شناسی (پاتولوژی)"¹ و وظیفه ریشه یابی بیماریهای تنی را بر عهده دارد، در قلمرو جامعه شناسی نیز نام "آسیب شناسی اجتماعی" بر حوزه مطالعه بی نظمی ها و نابسامانی های اجتماعی نهاده شود. (صدیق سروستانی، رحمت الله)

تعریف آسیب شناسی:

اصطلاح آسیب شناسی

از فرهنگ واژه گان انگلیسی، مفهوم زیر را می توان برای اصطلاح آسیب شناسی استخراج نمود:
آسیب شناسی، موقعیتی نابهنجار و یا حالتی زیست شناختی را گویند که در آن یک ارگانیزم از عملکرد صحیح و مناسب منع شده است. کاربرد این مفهوم در روان شناسی بالینی و روان درمانی توسعه یافته است به گونه ای

که شامل اختلالاتی می گردد که برای آن ها عناصر و عوامل زیست شناختی مشخص می توان یافت. اصطلاح آسیب شناسی روانی بر همین منوال است. (رهنمائی، سید احمد)

آسیب شناسی عبارت است از " مطالعه و شناخت ریشه بی نظمی ها در ارگانسیم ". در پزشکی به فرآیند و علت یابی بیماری ها، آسیب شناسی گویند. در مشابهت کالبد انسانی با کالبد جامعه (نظریه اندام وارگی) می توان آسیب شناسی اجتماعی را "مطالعه و ریشه یابی بی نظمیهای اجتماعی" تعریف کرد.

انواع آسیبهای پیش روی خانواده ها عبارتند از :

1- آسیبهای اجتماعی

2- آسیبهای فرهنگی

3- آسیبهای تربیتی

دومین
همایش
سراسری

آسیبهای اجتماعی :

آسیبهای اجتماعی پدیده هایی متنوع، نسبی و متغیرند. پرخاشگری و جنایت، خودکشی، اعتیاد و قاچاق مواد مخدر، روسپیگری، جرایم مالی، اقتصادی و سرقت نمونه هایی از آسیبهای اجتماعی جامعه امروزی ایران اند که کم و کیف آنها بر حسب زمان و مکان (یعنی، حال نسبت به گذشته و در شهرها نسبت به روستاها) تغییر می کنند. بنابراین، آنچه امروز در یک جامعه خاص آسیب یا کجروی تلقی می شود ممکن است فردا در همین جامعه یا همین امروز ولی در جامعه ای دیگر آسیب یا کجروی شناخته نشود (رهنمائی، سید احمد).

آسیب شناسی اجتماعی مطالعه آسیب های وارد شده به جامعه و گروه های انسانی است. آسیب شناسی اجتماعی شاخه ای در روانشناسی اجتماعی و علم مطالعه و بررسی ریشه های بی نظمی اجتماعی، درد، و نابسامانی های آن و شیوه های پیشگیری و درمان آن است.

در واقع آسیب شناسی اجتماعی، مطالعه نابهنجاریها و آسیبهای اجتماعی نظیر بیکاری، اعتیاد، فقر، خودکشی، طلاق، ولگردی، گدایی و غیره همراه با علل، آثار و عوارض، شیوه های پیشگیری و درمان آنها به انضمام مطالعه شرایط بیمارگونه و نابسامان اجتماعی است. (کریمی، یوسف)

آسیبهای فرهنگی :

فرهنگ چیست؟

کلمه فرهنگ¹ هر چند تا حدودی مفهوم روشنی را در اذهان تداعی می کند، اما، ریشه یابی لغوی این واژه و تفسیر آن می تواند نقش ویژه ای را در تبیین عناصر، مبانی، زمینه ها و محتویات یک فرهنگ ایفا کند. در تعریف مفهوم فرهنگ، سلسله مفاهیم ذیل را می توان بر شمرد:

1- ادب و تربیت

2- دانش و معرفت

3- مجموعه آداب و رسوم

4- مجموعه علوم و معارف و هنرهای یک قوم یا یک ملت

5- کتاب ترجمه و تفسیر واژه گان و یا اصطلاحات

6- کاریز آب; ذهن فرهنگ جایی از کاریز را گویند که آب بر روی زمین می آید.

در این راستا، مجموعه آداب، دانش، و معارفی که در تامین حیات جامعه نقش اساسی ایفاء می کند، فرهنگ نامیده می شود. بنابراین، فرهنگ منبع زایش، رویش، مهد تربیت و پرورش است (رهنمائی، سید احمد).

آسیب شناسی فرهنگی طبعاً به بررسی آفات و آسیب هایی می پردازد که رنگ و لعاب فرهنگی دارند، و عناصر شکل دهنده و سازنده عادات، رفتارها و کنش های رایج افراد یک جامعه را تحت تاثیر خود قرار داده اند. آسیب هایی این چنین، صرف نظر از میزان تخریب و خسارتی که بر مسائل روبنایی فرهنگ یک ملت یا جامعه وارد می سازند، آن چنان در متن فرهنگ اصیل آن ملت یا جامعه رسوخ می کنند که از درون هسته مقاومت افراد را در برابر مفاسد و آسیب های فرهنگی تضعیف و آسیب پذیر می گردانند. این قبیل کنش ها رفته رفته نهادینه شده، حکم آداب و سنن حاکم بر جامعه را پیدا می کند، و در نتیجه، به استحاله فرهنگی و سرانجام به شکل گیری فرهنگی از نوع جدید می انجامد که با فرهنگ اولیه و اصیل تفاوت بارز دارد. (رهنمائی، سید احمد).

یکی از مهمترین آسیبهای فرهنگی در جوامع امروز در حوزه مباحث مربوط به شهر الکترونیک و اینترنت و فناوری نوین اطلاعات می باشد. در عصر مجازی بیشتر امور زندگی انسان به صورت مجازی صورت می گیرد. دفتر کار مجازی، تجارت مجازی، تفریحات مجازی، سفرهای مجازی و موارد مشابه آن نمونه‌هایی اند که در فضای سه بعدی شرایطی مناسب را برای خانواده در عصر اشاره شده فراهم می کنند. (آشنا، 1380، ص 235)

انواع آسیب های فناوری اطلاعات در خانواده

ابعاد آسیب های فناوری اطلاعات در خانواده :

الف (آسیب اخلاقی :

حدود 1/5 درصد از مجموع اطلاعات موجود در سایت های اینترنتی ، غیراخلاقی ، بیش از 90 درصد از آنها تجاری و مابقی آن با سایر امور علمی ، فرهنگی، ورزشی و سایر موضوعات مرتبط است . این در حالی است که 11 درصد افراد روی زمین با رفتارهای جنسی ناسالم مواجه اند که اصولاً ربطی به اینترنت ندارد. بنابراین آسیب های ناشی از اینترنت ، در مقایسه با شرایط عادی فساد اخلاقی در جامعه چندین برابر کمتر است . اما آن چه می تواند در اینترنت خطرناک تر تلقی گردد، ارتباطی است که از طریق اتناق های گفت و گو بین افراد مختلف برقرار می شود و در برخی موارد صدمات زیاد به وجود می آورد. از سوی دیگر ، از جمله چالش های اساسی گسترش فناوری ارتباطات در جهان مخصوصاً کشورهای در حال توسعه، آسیب های فرهنگی و اجتماعی است . قرار گرفتن در معرض فرهنگ های گوناگون، آزادی های زیاد در یک دوره زمانی نسبتاً کوتاه و امکان دسترسی به اطلاعات غیراخلاقی گوناگون از طریق اینترنت ، برخی از نمونه های این خطرها می باشند. در کشورهای در حال توسعه، از جمله کشورما، بنابر شرایط فرهنگی و اجتماعی، احتمال آسیب پذیری زیادی در اثر تعامل گسترده با دیگر فرهنگ ها وجود دارد. به رغم پیشرفت های حاصل شده در سازوکارهای امنیتی و کنترلی در اینترنت ، قابلیت های کنترلی در این گونه موارد کم تر مؤثر واقع می شوند. بنابراین توجه به شرایط فرهنگی و اجتماعی کشورها یا مناطق جغرافیایی خاص، قبل از ایجاد شهر الکترونیک، آماده کردن خانواده ها از بعد فرهنگی ، اجتماعی و اخلاقی ضروری است (جلالی، 1382).

ب (آسیب های پزشکی :

1- بازی‌های کامپیوتری به سبب داشتن صفحات گرافیکی، تنوع رنگ و سرعت زیاد تعویض صفحات، تأثیرات منفی بر روی مغز و اعصاب کودکان و حتی بزرگترها می‌گذارد و از این راه برخی اختلالات را موجب می‌شوند.

2- استفاده زیاد از کامپیوتر آثار منفی بر بینایی افراد به جای می‌گذارد و موجب سوزش چشم‌ها می‌شود.

3- تأثیرات منفی کامپیوتر بر بدن افراد عبارت‌اند از: دردهای شدید کمر، دست، گردن و سر که به صورت آرتروز ظاهر می‌شود و گاهی موجب ایجاد کیست مفصلی در میچ دست می‌شود. افتادن سرشانه‌ها و خارج شدن ستون فقرات از حالت طبیعی مشکلات دیگر مرتبط با آسیب‌های پزشکی کامپیوتر است. که به دلیل نشستن به مدت طولانی در پشت کامپیوتر و تایپ و کار زیاد با آن به وجود می‌آید. (جلالی، 1382)

ج) آسیب فرهنگی - اجتماعی :

از بعد فرهنگی و اجتماعی موارد زیر را می‌توان به عنوان اساسی‌ترین و مهم‌ترین پیامدهای ناشی از توسعه فناوری اطلاعات قلمداد کرد :

1- منزوی کردن بسیاری از کودکان: کودکانی که از بدو زندگی و در دوران کودکی به دلیل کمبود فضاهای تفریحی و آموزشی در منزل با بازی‌های کامپیوتری مشغول می‌شوند به مرور نوعی انزوای را پیش می‌گیرند که در نهایت باعث منزوی شدن آنان از اجتماع می‌شود. حال آن که کودکان در دوران رشد می‌بایست با هم‌نوعان و کودکان هم‌سن خود بازی‌های دسته جمعی انجام دهند. تا ارتباطات اجتماعی را فرا گیرند.

2- قهرمانانی که در بازی‌های رایانه‌ای ظاهر می‌شوند با تصاویر و صحنه‌های خشونت آمیز همراه‌اند که تأثیرات منفی فرهنگی - اجتماعی را به دنبال دارد (جلالی، 1382).

3- آسیبهای تربیتی

خانواده‌ها به چند دسته تقسیم می‌شوند: از جمله خانواده‌هایی که به خاطر سطح علمی خوب مدارس اسلامی فرزندان‌شان را در این مدارس ثبت نام می‌نمایند بدون اینکه خود اعتقادی به تربیت دینی داشته باشند. دسته دیگر خانواده‌هایی که محیط آنها بر اساس تربیت دینی شکل نگرفته ولی مایل هستند فرزندان‌شان تربیت دینی داشته باشد که در هر دو مورد این مسئله باعث ایجاد دوگانگی در تربیت فرزند می‌شود. مشکل بزرگتر هم زمانی اتفاق می‌افتد که این تأثیر نامطلوب در گروه دوستان از دانش آموزی به دیگر دانش آموزان انتقال پیدا می‌کند.

اختلاف فرهنگی بین نسل ها : فاصله بین نسلها و نبودن صمیمیت در خانه . در این خصوص 5 راهکار وجود دارد که عبارتند از دعوت کردن به راه خیر نه فقط با زبان بلکه با عمل، برخورد منطقی با خطاهای فرزندان، نظرخواهی از فرزندان در امور خانواده، رعایت عدالت بین فرزندان، ایجاد جهان بینی مشترک بین افراد. در این میان نقش مدرسه نیز با برگزاری جلسات آموزش اولیا و کارگاههای آموزشی حائز اهمیت است. (رئیس دانا، مجید)

از موارد دیگر آسیبهای تربیتی فاصله نسلی مذهبی دانش آموزان و مادران و عوامل مرتبط با آن می باشد که از نظر جامعه شناسی پدیده ای که عامل اختلاف و تعارض بین والدین و فرزندان می باشد فاصله نسلی نام دارد . هرچه شکاف و یا فاصله نسلی عمیق تر و وسیع تر باشد ، امکان فهم و درک هر نسل از نسل دیگر مشکل تر می شود و بیگانگی آنها نسبت به هم بیشتر می شود .

نکته های تربیتی فراموش شده در فرهنگ اصیل ما که عبارتند از : خودپروری از طریق دیگر پروری ، نکات ریز در ساختار شخصیت، رازهای کامیابی فرزندان، ترغیب در کنار تبلیغ، تعلیم و تربیت حیات مدار، نظر (نگاه) انسانی - نظر (نگاه) رحمانی، تعلیم و تربیت سؤال مدار به جای تعلیم و تربیت پاسخ مدار، پرهیز از روش نازپروری، تربیت طبیعی، تربیت از راه دل، توجه به دانش آموز آسیب زا، اثر قصه خوانی و افسانه گویی در تربیت. (جهانگرد، یدالله)

اهمیت آسیب شناسی

آنچه روشن است اینکه بحث آسیب شناسی عمدتاً با مسائل و مشکلات سر و کار دارد. پژوهشها و تحقیقات متعدد برای شناخت انواع این آسیبها و علل بروز آنها صورت می دهد و نظریاتی را برای حل آن مسائل پیشنهاد می کند. بر این اساس زمینه هایی چون فرهنگ و هنجارهای یک جامعه ، ویژگیهای اقتصادی و سیاسی و جغرافیایی یک جامعه نیز در حوزه مطالعات آسیب شناسی قرار می گیرد. چرا که بررسی انواع آسیبها: اجتماعی، فرهنگی و تربیتی بدون در نظر گرفتن شرایط زمینه ای یک جامعه میسر نخواهد بود.

هر جامعه ای متناسب با شرایط خود، فرهنگ، رشد و انحطاط خود با انواعی از انحرافات و مشکلات روبروست که تاثیرات مخربی روی فرآیند ترقی آن جامعه دارد. شناخت چنین عواملی می تواند مسیر حرکت جامعه را بسوی ترقی و تعامل هموار سازد، بطوری که علاوه بر درک عمل آنها و جلوگیری از تداوم آن عمل با ارائه راه حلهایی به سلامت جامعه کمک نماید. به عنوان مثال مسأله اعتیاد را در نظر بگیریم. این مسأله هم به عنوان یک مشکل فردی و هم یک معضل اجتماعی مطرح است. روشن است در سطح اجتماعی منجر به از بین رفتن

نیروها و انرژی بارآور جامعه می‌شود. شناسایی علل اساسی و کنترل آنها می‌تواند بسیاری از نیروهای از دست رفته جامعه را تجدید نموده، در مسیر کار سالم جامعه هدایت کند. (فرجاد، محمد حسین)

نتیجه گیری :

سخن از آسیب شناسی خانواده، سخن از عواملی است که بهداشت روانی خانواده را تهدید می‌کند. در بیان اهمیت آسیب شناسی خانواده باید متذکر شد که ریشه اکثر ناهنجاری های رفتاری، عاطفی، اجتماعی، اخلاقی، فرهنگی، و تربیتی افراد یک جامعه، از عدم توجه و تمرکز به آسیب های فرا روی خانواده ها نشأت می‌گیرد.

با توجه به مباحث فوق می توان نتیجه گرفت که آسیب های اجتماعی همچون، عدم شناخت و آگاهی به اصول زندگی مشترک ، سست شدن باورهای مذهبی، عدم صداقت و فریبکاری، عدم توجه به نیازهای اصلی و اساسی خانواده، ابهام و افراط در انتظاراتها، بحران اقتصادی و مالی در خانواده، بیکاری. آسیبهای فرهنگی همچون : موانع فرهنگی و طبقاتی، الگوهای فرهنگی غلط، فقر فرهنگی، خود کم بینی فرهنگی و دوری از غنای فرهنگ اصیل و نیز آسیبهای تربیتی مانند: عدم توجه به مسائل اعتقادی و دینی، انحرافات اخلاقی، عدم آگاهی و بینش صحیح در والدین، اعتیاد، ترویج عادات نامطلوب در فرزندان، عدم روابط صحیح و نامتعادل با فرزندان. همیشه در پشت درب منازل خانواده ها کمین کرده است و هیچ خانواده ای از این مسائل و آسیب ها مصون نخواهد بود پس بر اساس مطالب عنوان شده و تحقیقات قبلی بعمل آمده توسط جامعه شناسان، این نتیجه حاصل می شود که آسیب های اجتماعی، فرهنگی و تربیتی فرا روی خانواده ها با توجه به پیشرفت های موجود در ارتباطات، فناوری و ... سالانه سیر افزایشی و صعودی داشته و این امر محیط خانواده ها را به شدت با چالش و تهدید روبرو می کند به همین دلیل نهادهای اجتماعی و دولت باید با ارائه برنامه های مدون، اقدام اساسی و جدی برای پیشگیری و کنترل این آسیبها انجام دهد.

پیشنهادات:

- 1- آموزش مهارت های زندگی به افراد و نحوه برخورد و مواجهه با مشکلات و چالش های مختلف و همچنین نحوه تصمیم گیری آموزش داده شود.
- 2- تقویت بنیان خانواده و جلوگیری از افزایش آسیب های اجتماعی .
- 3- والدین برای این که بتوانند درخصوص محاسن و عیوب رسانه ها، راهنمای خوب و موثری برای فرزندان شان باشند، باید در این زمینه، مطالعه و مشاوره کرده ، اطلاعات و مهارت های خود را افزایش دهند و به روز کنند، تا توصیه های آنان برای فرزندان قابل قبول و پذیرش و دارای دقت و اعتبار باشد.
- 4- از آنجایی که خانواده یکی از مهمترین عوامل مؤثر در رشد همه جانبه کودک و نوجوان است، می تواند در جهت پیشگیری از آسیب های اجتماعی گام های مؤثری بردارد از جمله: الف - تربیت دینی کودکان و نوجوانان را از همان ابتدای تولد آغاز کنند. ب - از طریق مشاهده، پیگیری پیشرفت تحصیلی و ارزیابی فعالیت های دانش آموز و تشکیل جلسات مشورتی با معلمان و... نقاط قوت فرزندان خود را از لحاظ تحصیلی و اخلاقی اجتماعی شناسایی و نسبت به پرورش و تقویت صحیح آن نقاط قوت اقدام کنند تا بدین وسیله در

شکل گرفتن شخصیت فرزند، نقش اساسی و الهی خود را ایفا کنند. ج - نقاط ضعف فرزندان را به عنوان یک عیب بزرگ تلقی نکنند و در نظر داشته باشند که همه افراد به طور طبیعی نواقص و نقاط ضعفی دارند و نمی بایست کودکان و نوجوانان را به خاطر نقاط ضعف آنها سرزنش و تحقیر کرد. د- از مقایسه فرزندشان با همسالان در امور علمی و آموزشی جداً اجتناب نمایند. ه - در جهت تربیت صحیح فرزندان و ترویج عادات مطلوب تربیتی در آنها باید عملاً اقدام کنند نه صرف تذکر و توصیه شفاهی. و- در به کارگیری شیوه های تربیتی، هماهنگ عمل کنند.

5- در انتخاب دوستان مناسب برای فرزندان نظارت کامل داشته و راهنمای خوبی برای آنان باشید.

6- با مدرسه در اجرای روش های صحیح تربیتی و آموزشی همکاری مجدانه داشته باشند.

7- الگوی مناسبی برای تربیت صحیح فرزندان خود انتخاب کنند.

8 - در ضمن اعطای آزادی به فرزندان مراقب رفتار، گفتار، ابتکارات و... آنها باشند زیرا اعطای آزادی بیان و... فرزندان را برای اجتماع فردا آماده می کند و موجب می شود آنان بتوانند ابتکارات و خلاقیت های خود را بروز دهند.

9- روابط صحیح و متعادل با فرزندان خود داشته باشند.

10 - به نیازهای مختلف آنها از جمله نیاز به مهربانی و محبت، استقلال، کمال و خودشکوفایی، تشویق و قدردانی، عزت نفس، امنیت و آسایش خاطر، احساس تعلق داشتن به گروه و احساس هویت توجه نمایند.

11 - امکانات تفریحات سالم را برای کودکان و نوجوانان فراهم نمایند.

12 - برای اوقات فراغت فرزندان با هماهنگی مدرسه و مشاوران تربیتی برنامه ریزی بیهینه نمایند.

13 - فرزندان را به ورزش و فعالیت های بدنی تشویق کنند زیرا یکی از عوامل ایجاد عزت نفس و بهبود مناسبات اجتماعی و وضعیت روانی نوجوانان، ورزش و فعالیت های بدنی است.

14- برای تماشای تلویزیون و بازی با رایانه در منزل، ضوابطی که قابلیت اجرا باشد، با نظر فرزندان در نظر بگیرید و خود به آن عمل کنید. محدودیت هایی را متناسب با سن و دوره تحصیلی فرزندان اعمال کنید.

15- برای این که استفاده از رسانه ها به عنوان یک عادت مضر در نیاید، محیط زندگی خود و فرزندان را متنوع کنید؛ مثلاً از طریق: کتابخوانی، قصه گویی، نقاشی، کارهای دستی و امور هنری، رفتن به موزه ها، کتابخانه ها پارک ها و مساجد، تفریح، ورزش (شنا، راهپیمایی، کوهنوردی و 000) برای این که فرزندان شما به مطالعه و سایر فعالیت های مثبت، علاقه مند شوند.

- 16- در خرید بازی های رایانه ای دقت کنید تا بهترین بازی های موجود در بازار را ، که برای رشد ذهنی، خلاقیت ، تجسم فضایی و سایر مهارت های فرزندان مفید است ، با مشورت افراد خبرو مطلع، انتخاب کنید. از خرید بازی های خشن و مبتذل نیز جداً پرهیزید.
- 17- سعی کنید مهارت های اساسی زندگی در عصر انفجار اطلاعات همچون : انتخاب گری، خلاقیت ، انتقادگری، و مدیریت زمان و 000 را به فرزندان خود بیاموزید تا بدون آگاهی و هدف، در امواج اطلاعات و تصاویر، ماهواره و اینترنت ، غوطه ور غرق نشوند.

منابع و مأخذ

- 1- آشنا ، حسام الدین (1380). اینترنت و امنیت فرهنگی - سیاسی 000 (مجموعه مقالات) کمیسیون ملی یونسکو .
- 2- احمدی ، مهرناز (1380). رسانه ها تغییر دهنده تصورات : روزنامه ایران .
- 3- اعزازی ، شهلا (1378) . خانواده و تلویزیون : مرندیز.
- 4- پورحسین ، رضا (1380) سایت تبیان . www.tebyan.net
- 5 - پارسا، خانم ن(مترجم). قدرت والدین.
- 6- توسلی ؛ غلام عباس (1383) . پروژه اصلاحات بستر فرهنگی - روانی نامناسب و نقش آن در رشد آسیب ها و مشکلات اجتماعی ، مجموعه مقالات مسایل اجتماعی ایران : آگه .
- 7 - جهانگرد، یدالله. نحوه رفتار والدین با فرزندان
- 8- جلالی ، علی اکبر (1382) . آسیب شناسی فناوری اطلاعات در خانواده : پژوهشکده خانواده .
- 9- رفیع پور، فرامرز (1378) . وسایل ارتباط جمعی و تغییر ارزش ها: کتاب فردا.
- 10- رهنمانی، سید احمد. آسیب شناسی فرهنگی. فصلنامه معرفت شماره 30.
- 11- رئیس دانا، مجید(مترجم). والدین مؤثر فرزند مسئول.
- 12- شعبانی ، احمد (1382) . جامعه اطلاعات ایران و چالش های رویاروی آن ، فصلنامه اطلاع رسانی ، دوره 19، اسفندماه ، شماره اول و دوم .
- 13- صدیق سروسنانی، رحمت الله. آسیب شناسی اجتماعی(جامعه شناسی انحرافات اجتماعی)

- 14- فرجاد، محمد حسین. آسیب شناسی کجروی اجتماعی
- 15- فورسلوند، تیتی (1380). قوانین و اقدامات مربوط به رسانه‌های دیداری و محافظت از کودکان، ترجمه مهدی شفقتی. تهران: مرکز تحقیقات صدا و سیما.
- 16- کریمی، یوسف (1379): روان‌شناسی اجتماعی. تهران: نشر ارسباران.
- 17- کودکان و خشونت در رسانه‌های جمعی (یونسکو) (1380) ترجمه مهدی شفقتی مرکز تحقیقات صدا و سیما.
- 18- نشریه نگاه حوزه (1383). آسیب‌های فرهنگی در فرایند سیطره رسانه‌ها. www.rie.ir
- 19 - نوابی نژاد، دکتر شکوه. سه گفتار درباره راهنمایی و تربیت فرزندان.

